

Lördagen den 22 Februari 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 19 och protokollet för den 5 dennes.

Upplästes ett af Grefve Mörner, Julius Oscar, inlemnadt memorial af följande lydelse:

Härmed får jag ödmjukast anhålla om tillstånd att under 10 dagar, räknade ifrån och med nästa Onsdag, få vara ifrån Riksdagen frånvarande.

Till denna anhållan lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Grefve Wachtmeister, Axel Knut: Jag får härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med början af nästa vecka till och med den 14 nästkommande Mars.

Jemväl denna begäran bifölls.

Herr de Laval: Jag anhåller vördsamt, att Kammaren ville bevilja mig ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 2 till och med den 18 nästinstundande Mars.

Kammaren lemnade härtill sitt samtycke.

Företogs val af tjugofyra valmän för utseende af Riksdagens Justitie-ombudsman och hans Suppleant, och befunnos efter valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Arrhenius	med 75 röster,
» Brummer	» 75 »
Grefve Mörner, J. O.	» 75 »
Friherre Nordenfalk	» 75 »
Herr Säve	» 75 »

Herr Berg	med 42 röster,
Friherre Cederström	» 42 »
Herr Croneborg, H.	» 42 »
» Dickson, C.	» 42 »
» Ekman, J. J.	» 42 »
» Falk	» 42 »
Grefve Hamilton, H. B. A.	» 42 »
Herr Hallenborg	» 42 »
» Hammarhjelm	» 42 »
» von Hofsten	» 42 »
» Meijer, E.	» 42 »
» Meijer, B.	» 42 »
» von Möller	» 42 »
» Nordenfelt, O.	» 42 »
» Selander	» 42 »
» Storckenfeldt	» 42 »
» Stålhammar	» 42 »
» Uggla	» 42 »
Grefve Piper, F.	» 40 »

Företogs val af sex suppleanter för de valmän, hvilka skola utse Riksdagens Justitie-ombudsman och hans suppleant; och befunnos efter valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Wallenberg	med 30 röster,
» Brusewitz	» 30 »
» Hammar	» 30 »
» Geijer, J. O.	» 30 »
» Dickson, A.	» 30 »
» Croneborg, W.	» 29 »

sedan genom lottning emellan dem, som erhållit 30 röster, blifvit bestämdt i hvilken ordning de såsom suppleanter skola ingå.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 15 och 19 dennes bordlagda Utlåtande N:o 12, i anledning af väckta motioner om anstånd med ränte- och kapitalinbetalningarne å länet för sjön Wesans uttappning.

Herr Meijer, Edvard: Då jag finner, att motionären icke för tillfället är närvarande samt jag, såsom bosatt i närheten af ifrågavarande sjösänkingsarbete, har derom en ganska noggrann kännedom, anhåller jag att få yttra några ord i frågan, dervid jag till en början får vitsorda, att det varit förenade ganska stora svårigheter med detta arbete och att kostnaderna därför redan vida öfverstigit och, innan det blir fullbordadt, kommer att med högst betydligt belopp öfverskjuta den beräknade kostnaden. Jag får tillika förklara, att jag tror det skola blifva hardt nära omöjligt att kunna fullfölja ifrågavarande arbete, så att intressenterne skola kunna hafva någon fördel af de medel, som för

arbetets utförande redan blifvit af Staten anvisade och af enskilde sammanskjutna. Derföre hade jag lika med motionären hoppats, att Stats-Utskottet skulle mer, än som skett, behjertat motionärens framställning och sålunda tillstyrkt uppskof till 1870 års slut, icke blott med amorteringen af det utaf Staten beviljade lånet, utan ock med räntebetälningen. I de handlingar, som varit för Utskottet tillgängliga, är så tydligt ådagalagdt, att intressenterne gjort allt möjligt för att nu redan hafva ifrågavarande arbete färdigt, och att endast naturhinder vållat, att arbetet ännu icke hunnit fullbordas, att jag icke derom behöfver något vidare orda. Under återopande af dessa handlingars innehåll, vågar jag derför hemställa, att Kammarerna måtte, med afslag å Stats-Utskottets Utlåtande, bifalla hvad motionären föreslagit.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Enligt min åsigt har Stats-Utskottet uti sitt ifrågavarande Utlåtande gått så långt, som det skäligen kunnat. Efter hvad af Betänkandet synes, hafva nemligen förut blifvit å intressenterne i det i Utlåtandet omförmälda företag blifvit, sedan detsamma påbörjats, beviljade två förmåner, i det att dels Kongl. Maj:t funnit skäligt att i den för arbetets fullbordande bestämda tid bevilja tre års förlängning, eller till den 1 Oktober 1870, dels intressenterne erhållit ett särskildt lån ur handels- och sjöfartsfonden. Nu är förslagen af Utskottet en tredje förmån åt intressenterne, eller att de skulle få anstånd till 1870 års slut med amorteringen af det utaf Staten å dem beviljade lån. Det må väl vara att intressenternas ställning icke är fördelaktig; men då man af handlingarne ser, att den areal jord, som genom ifrågavarande sjösänkingsarbete skulle vinnas, beräknats uppgå till 2,300 tunnland, och hvad man för arbetet hittills utbetalt blott utgör 106,000 R:dr, samt således ett tunnland jord i närvarande stund kostar blott 50 R:dr, kan man visserligen icke anse företaget såsom misslyckadt. Jag tror derföre, och då det bör vara en afgjord sak att på af Staten beviljade lån ränta, utom i ytterst sällsynta fall, *bör* betalas, att man skäligen kan godkänna Utskottets hemställan, hvilket jag ock värdsamt påyrkar.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande och dels af Herr Meijer bifall till motionen i dess helhet; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 15 och 19 dennes bordlagda Utlåtande N:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition om anvisande af särskildt anslag för allmänna arbeten under år 1868, till beredande af arbetsförtjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet.

Herr Almquist, Erik Victor: Stats-Utskottet har vid behandlingen af denna fråga bland skäl, hvarföre Utskottet icke tillstyrkt be-

viljande af det anslag, Kongl. Maj:t begärt. anført, *dels* att det icke skulle vara styrkt att inom andra delar af landet, än de Norrländska, behof skulle förefinnas att företaga allmänna arbeten under år 1868 till beredande af arbetsförtjenst åt befolkningen, *dels* ock att, om anslag lemnades för berörda ändamål, det skulle hafva till följd att arbetslö- nerna skulle ökas, hvarigenom det skulle blifva svårt för den enskilde att utföra nyttiga och nödiga arbeten. Jag kan dock icke tro, att det sista skälet kan tillmätas någon synnerlig vigt. ty om ock Riksdagen, på sätt Kongl. Maj:t äskat, beviljade 500,000 R:dr, skulle af denna summa, fördelad på landets särskilda provinser, ett så obetydligt belopp tillfalla hvarje provins, att det svårligen skulle kunna bidraga till ökan- det af arbetspriserna, eller hindra den enskilde i hans verksamhet. Men jag vill dock ej vidare uppehålla mig vid hvad Utskottet i berörda hänseende yttrat, utan har jag hufvudsakligen fäst mig vid hvad Ut- skottet å sidan 7 i dess Utlåtande anført derom, att, enär Kongl. Maj:t för de af sistlidne års missväxt föranledda undsättningar utaf statsmedel anvisat icke mindre än 1,873,731 R:dr och de nödlidande derutöfver genom den enskilda välgörenheten fått emottaga gåfvor i penningar och varor, uppgående i värde till mer än en half million R:dr. det torde kunna antagas, att den mest trängande nöden härigenom blifvit afhjelp, åtminstone för den närmaste tiden och intilldess sommaren kunde lemna ytterli- gare tillfälle till arbetsförtjenst, hvarjemte Utskottet yttrat. att de ar- betsföretag, hvartill de äskade medlen skulle användas, svårligen kunde komma att påbegynnas, innan en mildare årstid beredt lindring i den svåraste nöden. Huruvida nu ofvanberörda betydliga bidrag verkligen, på sätt Utskottet synes antaga, afhjelpat den mest trängande nöden, der- om kan jag, såvidt det beträffar öfriga länen i landet utom Westerbot- tens län, icke meddela några bestämda uppgifter. men att Westerbot- tens län, som väl varit hardest pröfvadt under det sista missväxtåret, med det hittills erhållna understödet tyvärr icke kan reda sig, ber jag att med några sifferuppgifter få söka belysa. De af Staten under olika former till Westerbottens län lemnade bidrag uppgå tillsammans till 425,000 R:dr och gåfvobidragen till 1867 års utgång hafva uppgått till 280,000 R:dr, hvarjemte undsättningskomitéen här i Stockholm anvisat att till Westerbottens län ytterligare fördelas omkring 130,000 R:dr. Af dessa belopp, utgörande tillsammans 835,000 R:dr, hafva afsatts 200,000 R:dr till uppköp af utsäde, hvarjemte 50,000 R:dr, utgörande vär- det af två skeppslaster spannmål, hvilka, liggande i Calmar och Carls- hamn, icke, förrän då öppet vatten inträffar, äro tillgängliga, och därför att anse såsom för framtida behof reserverade. Återstående beloppet, 585,000 R:dr, har till hufvudsaklig del redan åtgätt och kommer att till medlet af nästa Maj månad åtgä för anskaffande af föda åt den mest nödställda befolkningen, hvilket, med beräkning att understödet började att med November månad utgå, utvisar, att omkring 90,000 R:dr i månaden behöfvas för att afhjelpa den mest trängande nöden. Från medlet af Maj månad till de första dagarne i September månad, då in- nevarande års skörd för-t är att tillgå, är det fyra månader, och om under denna tid med afseende å de i Calmar och Carlshamn besifntliga spannmålslaster endast beräknas, att derutöfver ett månadligt belopp af

75,000 R:dr

75.000 R:dr behöfves, så synes i allt fall, att endast Westerbottens län behöfver ett ytterligare understöd af nära 300,000 R:dr, ty under denna tid kan väl en del af befolkningen erhålla förtjenst medelst flottning och annat arbete för sägverken, men den stora delen af befolkningen, som brukar hafva sitt uppehälle af jordbruket, kan derifrån icke få något bidrag till arbetsförtjenst, emedan jordbrukarne till största delen äro i den betryckta ställning, att de icke kunna lemna något arbete. Under sådana förhållanden synes det mig som om det af Kongl. Maj:t begärda anslag af 500,000 R:dr, hvilket är afsedt att afvärja nöden icke blott i Norrland, utan jemväl i rikets öfriga provinser, ingalunda vore för stort, utan snarare för litet, hvarföre jag ock får yrka, att, med afslag å hvad Utskottet hemställt. Kongl. Maj:ts Proposition måtte bifallas.

Utskottet har vidare att förklarar, att det ansåge det af Kongl. Maj:t äskade anslag borde användas hufvudsakligen för utförande af sådana arbeten, som afse nödiga kommunikationsförbättringar, enär fördelarne deraf i större eller mindre mån tillfalla en hel landsort, då deremot sjösänkningar och vattenaftappningar, enligt Utskottets åsigt, beredde fördelar förnämligast åt deltagarne i sådana arbeten. Men först och främst får jag erinra derom, att sjösänkningar och vattenaftappningar visserligen icke äro gagneliga endast för några enskilda i närheten boende personer, utan jemväl för ganska vidsträckta rymder, som derigenom befrias från frostländighet; och derjemte är att märka, att då väganläggningsarbeten endast på få ställen i länet kunna med någon verklig fördel bedrifvas, följden af anslaget användande hufvudsakligen på sådana arbeten skulle blifva, att uti ett län af så vidsträckt areal som t. ex. Westerbottens, befolkningen för att få arbete måste begifva sig långt bort från sina hem, hvilket skulle medföra ganska stora svårigheter och kostnader, hvaremot, om anslaget användes på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, flera arbeten af mindre omfattning skulle kunna i hvarje socken ästadkommas och sålunda befolkningen i närheten af sina hem erhålla tillfälle till arbetsförtjenst. För min del skulle jag önska, att det kunde gifvas större utsträckning åt sättet för användandet af ifrågakomma anslag, så att en del finge användas jemväl för upphuggande af rägångar kring kronoparkerna, emedan för närvarande och då sådana rägångar icke finnas tydligen bestämda, skogstjenstemännen hafva svårt att hålla tillräcklig uppsigt öfver Kronans skogar; och jag tror, att, då Kongl. Maj:t begärt anslaget för utförande af väganläggningar och vägförbättringar, sjösänkningar och vattenaftappningar samt *andra allmänna arbeten af den art, att understöd till desammans utförande af statsmedel vanligen lemnas*, anslaget kan användas äfven för de af mig nu sist omförmälda ändamål, hvilket skulle vara till stort gagn för Norrland.

På grund af hvad jag nu anfört får jag, på sätt jag förut yttrat, yrka på bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Lagerstråle: Det skäl, som Stats-Utskottet anför främst bland dem, som åberopas för afstyrkande af den Kongl. Propositionen och för den inskränkning i det deri begärda anslag, som af Utskottet blifvit förordad, är att anslaget skulle afse ej blott lindrande af en redan förhanden varande nöd, utan jemväl bispringande af orter, som un-

der instundande vår och sommar torde komma i behof af hjälp; och utvecklar Utskottet vidare skälen, hvarför en sådan förtänksamhet icke bör ega rum.

Vid slutet af sistlidet är utgingo från Kongl. Maj:t anmaningar till Dess Befallningshafvande att från länens kommuner infordra yttrande, huravida de voro i tillfälle att bereda arbetsförtjenst åt dem, som deraf vore i behof. eller, i motsatt fall, huru olägenheterna skulle kunna afhjelpas, samt att derefter inkomma till Kongl. Maj:t med berättelse öfver resultatet af Konungens Befallningshafvandes undersökningar och om kommunernas ställning i allmänhet. Dessa rapporter hafva ännu väl ej inkommit från mera än sju län, men utaf dessa innehålla sex i vexlande ordalag dels framställningar om behof af understöd, dels vitsord om den dåliga ställningen, omöjligheten för hvarje kommun att bereda arbetsförtjenst åt sina arbetsbehöfvande, och dels allmän klagan öfver tiggeriet och den kringvandrande lösa befolkningen. Äfven i enskild väg hafva framställningar blifvit mig meddelade om de bekymmer, som flerstädes uppstått för att åt denna lösa befolkning anskaffa lämpliga arbeten. Under den nu rådande dyra tiden och tryckta ställningen ligger det i sakens natur att den enskilda företagsamheten icke skall kunna gå långt. De stora allmänna arbetsföretagen bedrifvas under innevarande år i vida inskränktare skala än under den föregående tiden. De anslag, som för arbete ä och fullbordande af Statens stambanor anvisades för åren 1863—1866, utgingo i medeltal med öfver åtta millioner om året; för år 1867 var den summa, som till arbete på stambanorna skolat användas, ej mera än två millioner, men samtidigt voro dock under arbete åtskilliga enskilda bibanor. För år 1868 finnes ej något arbete för dessa bibanor, som till största delen fullbordats, och det, som återstår att göra vid statsbanorna, är således det enda tillgängliga arbete af någon större omfattning, som i landet bedrifves. Under sådana förhållanden synes omtanken för nöden under kommande tider väl vara på sin plats och Regeringen har derföre ock varit betänkt att utfinna lämpliga utvägar att bisträcka de orter, som deraf mest kunna blifva i behof. Jag ber att i detta afseende få hänvisa till den Kongl. Propositionen, som icke ensamt inskränker understödet till de norra provinserna, af hvilka åtminstone de två nordligaste länen fått rikliga bidrag af såväl Staten som enskilde. Men i flera af de öfriga länen och likaledes Wernland, som endast i ringa mån hugnats med sådana bidrag, förefinnes arbetslöshet och brist. Det brukar väl i allmänhet under betryckta och svåra tider inträffa, att Staten träder emellan och understödjer befolkningen med arbeten, som eljest svårligen kunna åstadkommas, och de menliga följderna, som måste uppstå i de obemedlade orterna, om afseende icke fästes på beredande af arbetsförtjenst åt den kringstrykande och arbetslösa befolkningen, behöfva ej vidlyftigare utredas.

Bland andra skäl, som för inskränkning i det af Regeringen äskade anslaget förekommer i Stats-Utskottets betänkande, är äfven, att särskildt förslag öfver de tilltänkta arbetena icke blifvit framlagdt för Riksdagen, som sålunda vore urständsat att pröfva företagets nödvändighet eller behöfighet. Jag vill härutinnan endast åberopa det förhållande, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader på nådig befall-

ning upprättat ett generalförslag öfver allmänna arbeten, som borde komma till stånd, och att hufvudsakliga innehållet af detta förslag intagits i den Kongl. Propositionen om Statsverkets tillstånd och behof. Dessa föreslagna arbeten, hvilkas behöflighet och nytta ingen lär bestrida och hvilka i den nu föredragna Kongl. Propositionen icke äro vidrörda, äro redan i det skick att de, så snart medel dertill blifva tillgängliga, kunna bringas till utförande. Af berörda generalförslag inhemtas i öfrigt att vida flera nyttiga väganläggningar och andra arbetsföretag blifvit förordade än att proposition om anslag till desamma kunnat aflätas. De föreslagna understöden endast för större fristående väganläggningar bestiga sig, enligt generalförslaget, till 253,000 R:dr. Af såväl väganläggningar, som andra arbeten inom de särskilda länen i riket, hafva understödsbeloppen beräknats för de s. k. första klassens arbeten till 746,000 R:dr, för de af andra klassen till 269,000 R:dr och för tredje klassens till 75,000 R:dr, eller för alla dessa arbeten en summa af 1,090,000 R:dr, deruti likväl ej inräknats kostnaden för behöfliga vattenafledningar i de norra länen. Det bör sålunda ej uppstå någon svårighet att, om medel anvisas, få dem på ändamålsenligt sätt använda. Den föregående talaren har redan anmärkt svårigheten att inom de norra provinserna fördela arbetsunderstöd, om de påyrkade vattenaf tappningarne derstädes skola uteslutas derifrån. Stats-Utskottet har visserligen ansett, att dessa företag, såsom hufvudsakligen och mera ländande till fördel för de enskilde än det allmänna, icke i allmänhet böra af Staten bekostas, men jag hemställer, huruvida icke den omständigheten, att landet hittills ansett sig skyldigt att bidraga till dessa arbetens utförande, utvisar den åsigt hos Representationen, att Staten äfven för sådana arbeten bör uppmuntrande och bispringande träda emellan. Inom Norrland råder öfverallt den öfvertygelsen, att få arbeten så gagna det allmänna för framtiden, som just dessa vattenaf tappningar, enär den svåra och härjande frost, som nu ofta hemsöker detta land, genom dem förmildras.

Vid användandet af det belopp, hvarmed Utskottet ansett, att allmänna arbeten borde understödjas, har Utskottet visserligen ej fäst några särskilda villkor, men dock framhållit såsom önskvärdt att dessa understöd ej måtte användas till arbeten i sådana orter, der arbetslöfverna fortfarande hålla sig höga. Det blir för Regeringen af stor svårighet att efterkomma denna önskan, synnerligen som behofvet påkallar en någorlunda hastig fördelning af anslagssumman, och det icke är så lätt, om ens möjligt, att snart erhålla underrättelse om dagsverkspriserna i olika trakter af landet. I 1867 års markegångstaxa äro dagsverksprisen upptagna och ett utdrag af denna taxa utvisar att dessa variera ganska betydligt, från 80 öre till 1 R:dr 55 öre. Detta sednare pris gällde i Norrbottens län och det är sannolikt så högt, emedan inom dessa orter, då skogsafverkningen är inskränkt, dagsverkspriserna svårigen kunna nedsättas till enahanda belopp, som i andra trakter, der tid och tillfälle för dagsverkaren nästan hela året om finnes att förtjena sitt uppehälle. Här måste daglönaren under den tid, hans arbete tages i anspråk, förtjena så mycket att han äfven kan bestrida lefnadskostnaden för vintern, då han och hans familj äro utan sysselsättning. Jag har velat anmärka detta, på det att man ej, såsom en följd af hvad

Utskottet föreslagit, må anse Regeringen vid fördelningen af det anslag, som kommer att beviljas, bunden af de inom landets särskilda delar gällande olika priser å dagsverken. Det belopp, som Stats-Utskottet tillstyrkt, är dessutom alldeles för ringa och kommer ej att räcka långt; och jag tror för min del att, om högre anslag ej beviljas, Regeringen kommer att intaga en ganska bekymmersam ställning, då man från de olika orterna dit vänder sig med sina billiga anspråk och begäran om hjälp, men inga medel dertill finnas att tillgå.

På de skäl, jag nu framdragit, samt de öfriga, som blifvit såväl i den nädiga Propositionen som förut härstädes anförda, får jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet framställda nädiga förslag.

Herr Ekenman: Jag har i hvad jag ämnat säga blifvit väsendtliggen förekommen af den siste värde talaren och kan såfunda fatta mig kort, då jag till hvad han yttrat endast vill tillägga några ord.

Om ock sparsamhet med statsmedel i allmänhet är prisvärd, finnas likväl förhållanden, då den icke är på sin plats, då dess användande är ett fel. Sådant skulle den synas mig om samtidigt med det beklagliga och fullt konstaterade faktum, att arbetsgifvarne i åtskilliga orter till följd af bristande tillgångar eller den allmänna förslamning, hvari industri och näringar befinna sig, måste under innevarande år, på samma sätt som under de sednast förflutna, minska sina arbetsföretag, ja, kanske helt och hållet inställa dem, Staten jemväl inskränker allmänna arbeten. Då nu, till följd af missväxt och andra förhållanden, prisen på lifsförnödenheter af spanmål och potäter så betydligt stegrats, att råg gäller öfver 4½ R:dr lispundet, korn 3½ R:dr, hafran 2 R:dr och potäter 1½ R:dr för kubikfot, huru beskaffade äro då utsigterna för den stora befolkning, som antingen är bosatt på små hemmansdelar och lägenheter, hvaraf de icke ens under goda år kunna påräkna tillräcklig brödföda och således ännu mindre då missväxt inträffar, eller måste uteslutande hemta sitt uppehälle af tillfällig arbetsförtjenst? Utsigterna synas mig i sanning tröstlösa och jag finner ingen annan räddning, än att med statsmedel bereda tillfällen till arbetsförtjenst för denna arbetande befolkning, och på samma gång öka dess krafter att bära de skattebördor, som äfven denna måste vidkännas.

Jag tillåter mig vidare erinra derom, att Kongl. Maj:ts sistlidne höst i cirkulär till samtliga Dess Befallnings-hafvande anbefallt, att menigheterna borde uppmanas att för en kommande tid uteslutande förlita sig på sina egna krafter, enär undsättning icke vore från Regeringen att påräkna. Det är särdeles oväntadt att Stats-Utskottet, då, såsom en naturligt följd af dessa cirkulär, klagan uteblifvit, häraf tagit sig anledning ifrågasätta huruvida behof förefinnes. Att det verkligen finnes och måhända har större dimensioner än vi i närvarande stund föreställa oss, kommer den närmaste framtiden att ådagalägga. Det tillhör derföre Riksdagen att behjerta ställningen och vidtaga kraftiga åtgärder för de annars inträffande följdernas afvärjande! Tillfälle till detta behjertande eger nu rum och enär jag anser 500,000 R:dr ej uppfylla behofven och tillfredsställa anspråken, synes någon nedsättning i anslaget ej vara lämplig, hvarföre jag vördsamt anhåller om proposition på bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Hasselrot: Jag är öfvertygad att lika litet Stats-Utskottet som någon enskild är i tillfälle att bedöma storleken af det behof, hvarföre ifrågavarande anslag blifvit begärdt. Det är endast Regeringen, som från sin upphöjda synpunkt kan rätt bedöma detta. Riksdagen skulle därför, om den afsloge det begärda anslaget, ådraga sig ett allt för stort ansvar; och då jag ej vill vara delaktig deruti, ber jag att få förena mig med dem, som yrka att Kongl. Maj:ts nadiga Proposition måtte blifva i dess helhet bifallen.

Friherre Funck: Då jag så väl i Utskottet som på Afdelningen handlagt denna fråga, anser jag det vara min pligt att redogöra för några af de skäl, som ligga till grund för Utskottets förslag. Stats-Utskottet har icke kunnat förneka tillvaron af de stora behof, för hvilkas afhjelpande detta anslag blifvit begärdt. Men Utskottet har icke endast haft att pröfva behofven, utan äfven att tillse hvar de begärda medlen skulle tagas: att se icke blott på dem, som skulle mottaga, utan äfven på dem, som skulle gifva. Medlens anskaffande kan icke ske på annat sätt, än antingen genom skatter eller genom lån. Vid sådant förhållande torde det vara skäl att gå sparsamt till väga och tillse att endast de mest trängande behofven blifva uppfyllda. Utskottet har sökt att leda sig till hvad dessa behof skulle vara, och trott, att i enskilda motioner om anslag till arbetsförtjenst för år 1868 en ledtråd härutinnan skulle vara att finna. Hvad som sålunda blifvit föreslaget att utgå för de norra länen, uppgår till 250,000 eller 260,000 R:dr, hvilken summa alltså torde kunna anses tillräcklig till afhjelpande af de mest trängande behofven. Om man tager i betraktande hvad som redan blifvit gjordt för Norrland och hvad som ytterligare kommer att för denna del af landet utgå, det redan beviljade anslaget till myrutdikningar, särskilda anslag till trenne olika vägar, och från den allmänna fonden för väganläggningar och vägförbättringar till en fjerde väg, uppgående tillsammans till öfver 2,248,000 R:dr, eller nära nog samma summa som hela rikets bevilning, så är det icke underligt om Utskottet tvekat att gå ännu längre i beviljande af medel till Norrland. Det finnes dessutom äfven andra skäl, hvarför bifall till den Kongl. Propositionen i dess helhet vore betänkligt. Den förutsätter nemligen arbetsföretag af den beskaffenhet och utsträckning, att, om de en gång blifvit påbörjade, man sedan måste fortsätta att bevilja anslag till kanske alltför stora belopp, och man inkommer derigenom på en vidtut-seende väg, der det torde vara svårt att säga hvar man kan komma att stadna. Derjemte kan man väl knappast såsom allmän regel antaga, att det skulle vara Statens skyldighet att anskaffa arbete åt alla behöfvande. Sannolikt skulle man ej komma till målet på denna väg; ty erfarenheten har visat, att anspråken växa i samma mån som de lätt tillfredsställas. — Man har vidare klandrat Utskottet för dess förslag, att medlen icke skulle få användas till annat än väganläggningar. Jag tror dock, att då man lemnar ett sådant anslag, det bör användas till sådana företag och arbeten, som äro af allmänt gagn; och dit torde väl förbättrade kommunikationsanstalter kunna räknas i vida högre grad, än vattenaftappningar och sjösänkningar, som endast äro af nytta för enskilda egaren till den genom sådant arbete torrlagda eller förbättrade marken. — Slutligen, och för att bemöta det

viktigaste argumentet mot Utskottets förslag eller att Kongl. Maj:t skulle sakna medel, i händelse nöden och behofvet komma att visa sig större än Utskottet föreställer sig. ber jag att få erinra att det mindre kreditivet finnes för utomordentliga fall att tillgå. Om så icke varit fallet, skulle Utskottet nog betänkt sig, innan det vågat föreslå en nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda beloppet.

Jag får på dessa skäl anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Då frågan gäller allmänna arbeten, som Staten skall understödja, tror jag, att man bör göra skillnad mellan dem, som äro af ekonomiska eller politiska skäl nödvändiga, och sådana, som uppkomma af yttre nödvändighet. Enligt min öfvertygelse äro bland våra allmänna arbeten allt för många sådana, som tillhöra den sednare kategorien; och dessa arbeten borde man mera låta framgå af sig sjelfva och deremot lemna statsanslag mera uteslutande till dem af det förra slaget. Här är nu fråga om anvisande af ett betydligt belopp för att afhjelpa en allmän nöd. Man bör då icke gå för långt härutinnan eller låta allt för mycket inverka på sig af de svårigheter, som i vissa orter kunna förefinnas, att mot förut vanlig betalning erhålla arbete. Man har sagt, att Utskottet icke haft skäl att, såsom det gjort, nedsätta den af Kongl. Maj:t begärda summan från 500,000 till 200,000 R:dr. Men Utskottet har derjemte inskränkt föremålen, för hvilka anslaget varit afsedt, från de i Kongl. Maj:ts nädiga Proposition omnämnda »väganläggningar och vägförbättringar» samt »sjösänkningar och vattenaftappningar», till arbeten endast af förra slaget; och för sådana torde den mindre summa, som blifvit föreslagen, kunna anses tillräcklig.

Ett annat skäl för den föreslagna nedsättningen är dessutom, att man måste tänka på, under förhanden varande förhållanden, att ästadkomma nedsättning i statsutgifterna. Jag har här en uppgift från Statskontoret, utvisande att till Räktekammaren inflöto från 1867 års början till och med den 21 Februari i tullmedel 650,000 R:dr och bränvinskatt 1,584,766 R:dr 87 öre, hvaremot under samma tid innevarande är ingått: tullmedel 550,000 R:dr och bränvinskatt 832,423 R:dr 28 öre, allt af löpande årets uppbörd. Om man jemför dessa belopp, finner man alltså en skillnad af mer än 850,000 R:dr, hvarmed inkomsterna för denna korta tid blifvit minskade. Man måste då å andra sidan tänka sig minskade utgifter. Jag är i tillfälle att upplysa, att på de fem Hufvudtitlarne, som Stats-Utskottet hittills förehaft, äro besparingar gjorda till ett belopp af endast 90,400 R:dr, och då finnes likväl häribland 4:de Hufvudtiteln, hvarå nedsättningar pläga kunna ske till 100,000:tales R:dr. Besparingarne äro således icke stora, men inkomsterna äro betydligt förminskade. Vid sådant förhållande tror jag, att Utskottet icke saknat skäl att föreslå en nedsättning i den af Kongl. Maj:t begärda summan.

Det kan dessutom icke vara någon riktig princip att Staten skall vara att anse såsom en fattigvårdsanstalt, hvilken är skyldig att hjälpa hvar och en, som kommer i nöd.

Jag anhåller om bifall till Utskottets framställning.

Herr Berlin: Bland de skäl, som Stats-Utskottet anfört för sitt förslag, är att den mildare årstiden skulle bereda lindring i den svära

nöden. Jag fruktar, att så icke kommer att inträffa. Det är sannt, att bete för kreaturen då erhålles; men foder för dem har äfven under vintern icke fattats. Man skulle kunna tänka att fisket blefve en hjälpkälla; men det är endast för dem, som bo i närheten af fiskrika vattendrag. Något ytterligare tillfälle till arbetsförtjenst lärer väl icke heller vara att påräkna. Men det är en omständighet, hvarvid jag särskildt ber att få fästa uppmärksamheten. Under svåra hungersår uppstå vanligen sjukdomar i vida högre grad än eljest. Nervfeber har redan visat sig i de orter, der missväxten varit svårast, i Norrbotten. Wermland och framför allt i Westerbotten, hvarest i vissa socknar 30 till 40 personer i veckan insjukna. Sjukdomen är ganska smittsam och hela familjer ligga sjuka i denna feber; läkarne uppgifva enhälligt brist på föda såsom dess första orsak, liksom bristen på andra födoämnen än barkbröd eller halmbröd utgöra ett väsendtligt hinder för deras tillfrisknande, hvilka icke blifvit af sjukdomen borttryckta. Ju närmare vi nalkas till våren och sommaren, desto säkrare kan man, enligt all erfarenhet, motse, att sjukdomen skall förvärras så väl till extensitet som intensitet, och att den öfvergår till den svåraste formen af typhus, som kommer att göra nöden mycket större, rent af fruktansvärd. Under sådana omständigheter tror jag, att man måste lemna ur sigte den nu åberopade, föröfrigt, som jag tror, riktiga principen, att Staten icke är någon fattigvårdsanstalt. Här måste Staten träda emellan och sätta de friska ledamöterna af kommunen i tillfälle att föda sig sjelfva och på samma gång uppfylla sina åligganden mot och draga försorg om de sjuka.

Jag instämmer i de skäl, som af den förste värde talaren blifvit anförda och yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. Jag uppskattar till fullo värdet af de skäl Utskottet åberopat och skulle icke vilja derifrån afvika, om jag icke vore öfvertygad, att vida mer än dessa 500.000 R:dr för ifrågavarande ändamål behöfves.

Herr De Laval anförde skriftligen: På grund af den åsigten, att arbete ger bröd, och den tryckande erfarenheten, att skuldsättningen endast förlänger deras nöd, hafva de af förra årets missväxt hårdast hemsökte menigheterna bland Dalarnes befolkning begärt tillfälle till inkomstgifvande arbeten inom orten, men ansett sig böra undvika eller till det minsta möjliga inskränka anhållan om undsättningslån, der sådan anhållan varit oundviklig. Behof af ytterligare understöd hafva dock sedermera sig yppat, utan att kunna af den enskilda välgörenheten afhjelpas, och därför föranledt ökade försakelser och uppoffringar, som med den stundande sommaren snarare tilltaga än minskas. Befolkningen i Dalarne har därför fäst sin yttersta förhoppning om hjälp i den tryckande nöden på de arbetstillfällen, hvarom länsstyrelsen gjort underdånig framställning. Bland dessa arbeten förekommer förnamligast den väganläggning till Norge, hvarom fråga uppstått, sedan Norges Storthing för innevarande statsregleringstid anslagit de för vägens sträckning inom Norge erforderliga medel, med vilkor att motsvarande arbete å Svenska sidan derunder komme till stånd. Menigheterna i Dalarne hafva därför antagit, att äfven Svenska Staten skulle från denna sida till riksgränsen bekosta öppnandet af kommunikationsleden och de hafva för denna uppfattning hemtat stöd jemväl deraf att arbetet nu

ifrågasättes såsom en undsättningsanstalt; äfvensom deraf att dessa me-nigheter. hemsökta af flera på hvarandra följande svaga eller felslagna skördar, genom en mycket betungande rotering samt genom uppoffringar för allmänna byggnader och det allmänna storskiftet, äro så djupt skuldsatta. att befolkningen äfven under vanliga förhållanden sällan kan paräkna fördelaktigare bergningsvilkor, än som i andra orter skulle anses såsom tryckande, outhärdlig nöd.

Om Dalarnes arbetsföra nödställda befolkning icke vinner det under-stöd, som länsstyrelsen ifrågaställt. kommer den sannolikt i nödvän-dighet att välja emellan antingen uthärdandet af den hungersnöd, som icke kan afhjelpas med den ringa del, som på orten kan belöpa af ett för uppgifna arbeten från 500,000 till 200,000 R:dr nedsatt anslag — eller betiandet i andra lyckligare lottade delar af riket, då arbete der ej heller kan af enskilde der tillhandahållas alla arbetsbehöfvande — eller ock utvandringen till andra länder, dit hoppet om en rikligare ut-konst för arbetaren hänförande kallar, om ock det för de flesta beklag-ligen sviker. Då ett sådant val, huru det än må utfalla, endast kan, lända till skada för landet, som ännu väl behöfver alla sina arbetare vid den gagnande verksamhet, som detta tvungna val i ett eller annat hän-seende för mängen måste komma att förstöra, så hyser Dalarnes folk till Riksdagen den förtröstan, att den icke skall blottställa någon der-för; men då detta likväl måste blifva följden, om Riksdagen bifaller Stats-Utskottets Utlåtande om nedsättning af det anslag Kongl. Maj:t begärt till den nödlidande befolkningens understöd medelst arbete vid uppgifna och godkända företag, ehuru behovet af sådant understöd är obestriddigt och från vissa orter bekräftas af redan uppkomna hunger-sjukdomar: så föranlåtes jag vördsamt yrka, att, med ändring af hvad Stats-Utskottet i den delen föreslagit. Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts disposition för innevarande år anvisa det af Kongl. Maj:t äskade belopp af 500.000 R:dr. till användande på sätt Stats-Utskottet derom sig utlätit.

Herr Beckman: De grundsatser Utskottet uttalat äro högst be-hjertansvärda. och ingen kan vara villigare än jag att erkänna det vara en sorglig och olycklig ställning, då Staten måste såsom fattigvårds-anstalt träda emellan för att lindra nöden. Hvar och en, som i någon mätto deltagit i de nödlidande provinsernas ställning, måste ock tack-samt erkänna, att stora uppoffringar för deras bispringande skett: och ser man endast på storheten af dessa, så tyckes det, som det ej kunde fordras, att man skulle göra mer i samma riktning. Men så kommer nöden, och då man ser huru den arma befolkningen lider af detta yt-tersta elände, blir man tveksam. Att nöden är stor och ej kan väntas blifva mindre, derföre att kommunikationerna öppnas, tror jag redan vara ådagalagdt genom hvad föregående talare anført. Man skulle kunna omtala förhållanden, som komma hären att resa sig. Jag har nyligen mottagit ett bref från Norrland, hvori omtalas huru de små barnen kasta sig öfver de käril, hvori rennossan håller på att beredas till njutbarhet, och förtära deraf, medan de äldre sönderskafva torkad bark för att deraf göra bröd. Och, mine Herrar! detta är icke enstaka fall, utan sådan är

ställningen på många, många ställen. Man *måste* träda emellan, innan det går för långt: men på hvad sätt? Beredande af tillfälle till arbetsförtjenst synes vara det bästa. Och jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att det utan tvifvel äfven medför en statsekonomisk vinst, om ett större anslag för sådant ändamål i tid anvisas; ty dels äro de arbeten, som skulle utföras, sådana, som redan förut äro beslutade och således förr eller sednare skulle ske, men nu, under denna svåra tid, kunna åvägabringas för vida billigare pris än vid något annat tillfälle; dels kunna penningarne ändamålsenligare användas, om deras påräknelighet är gifven någon tid innan nöden tvingar till understödets lemnande. Då man vet att nöden skall komma, ja, redan är för handen och äfven känner sättet huru den bör afhjelpas, så synes mig icke vara skäl att uppskjuta beviljandet af erforderliga beloppet eller nedpruta den af Regeringen föreslagna summan, ty man kan dock slutligen icke låta den nödställda befolkningen rent af förgås; och det är bättre att nu låta dem få tillfälle att förtjena genom arbete, än att längre fram komma emellan med allmosor. Jag vill icke ingå i några detaljer af saken, utan inskränker mig till att anhålla, att Kammararen ville, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla den Kongl. Propositionen.

Friherre af Ugglas: Det kan icke bestridas, att till följd af föregående års missväxt en verklig nöd och svår tid i flera delar af landet uppstått. För afhjelpande eller, rättare sagdt, lindrande af denna nöd har Kongl. Maj:t nödgats anlita de medel, som varit ställda till Kongl. Maj:ts förfogande i undsättningsfonden, och det till så stort belopp att denna fond helt och hållet medtagits. Så stod saken då Riksdagen sammanträdde, och som Kongl. Maj:t hade sig bekant, att den ännu fortfarande nöden kräfde ytterligare hjälp, om den ej skulle blifva öfverhandtagande, måste Kongl. Maj:t tillse på hvad sätt någon lindring deri skulle kunna ske. Sättet att bispringa de behöfvande syntes Kongl. Maj:t lämpligast vara, att lemna arbete åt dem, som voro i nöd: och för detta ändamål har Kongl. Maj:t begärt det ifrågavarande anslaget af 500,000 R:dr. Jag tror icke att Regeringen skulle stått väl till svars, om den, med kändedom derom att hjälp komme att behövas, icke framställt detta förhållande för Representationen.

Man säger att Staten icke bör vara någon fattigvårdsanstalt. Det är sannt; men, mine Herrar, det gifves undantagsfall, och jag tror icke att man med en verklig nöd för ögonen kan fasthålla en sådan grundsats. Nöden måste afhjelpas, och sedan må man söka att för framtiden förebygga dess återkommande. Man har antydt, att om verklig nöd vore för handen och de medel, som af Utskottet blifvit föreslagna, icke vore tillräckliga, så kunde Kongl. Maj:t använda det lilla kreditivet. Detta är Kongl. Maj:t icke obekant. Men tvänne skäl tala emot ett sådant sakens ordnande. Det ena, att den utgift, hvartill Kongl. Maj:t begärt medel, afsäg ett förhållande, som icke var obekant eller oförutsedt, ty Kongl. Maj:t var förvissad derom, att dessa medel skola komma att behövas: och under sådana omständigheter hade det varit orätt att icke framlägga förhållandet för Riksdagen. Det andra och väsendtligaste skälet är, att det lilla kreditivets anlåtande icke skulle medföra den hjälp, som med dessa medel vore afsedd. Lilla kreditivet är nemligen bestämdt

att användas *mellan* riksdagarne och kan således icke lyftas under det Riksdagen är samlad; och om nu Riksdagen, såsom troligt är, åtskiljes först i medio af Maj månad, så är bästa tiden för dessa arbetens ordnande förbigången. Tror man att behovet är verkligt och att ytterligare medel tarivas för dess afhjelpande (och detta torde väl Regeringen bäst vara i tillfälle ett bedöma, så frågar jag: hvaruti ligger besparingen, om dessa medel icke nu anslås? Är det icke bättre, att Riksdagen sjelf anvisar dem, än att Kongl. Maj:t skall tillgripa en fond, som är bestäm'd endast för oförutsedda fall? Jag har här hört omtalas de stora bidrag, som Norrland erhållit; och jag vill visst icke bestrida, att den enskilda välgörenheten härvid visat sig högst storartad. Men jag ber att få lästa uppmärksamheten derpå, att af de bidrag, som de nödlidande provinserna erhållit, äro endast 200,000 R:dr gäfvda och det öfriga är lån, som skola återbetalas.

Med den öfvertygelse jag har, att dessa medel komma att oundgängligen erfordras för lindrande af nöden, måste jag anhålla att Kammaren ville, genom bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, visa att Kammaren behjertar de svåra omständigheter, hvori många delar af vårt fädernesland redan äro eller oundvikligen snart komma att befinna sig.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag kan icke neka, att det resultat, hvartill Utskottet kommit, att föreslå nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda anslaget från 500,000 R:dr till 200,000 R:dr, mycket förvånat mig. Att spara är visserligen viktigt, men att göra det vid tillfällen då det är fråga om möjligheten för tusentals menniskor att försörja sig, är icke lämpligt. Utskottet anför som motiv för afslag, att anslaget blifvit begär'dt för att bispringa orter, som möjligen framdeles *»torde komma i behof af hjelp.»* Jag tror att Kongl. Maj:t kunde hafva sagt, att nöden finnes och att många orter *redan nu äro* i behof af hjelp. Inom det län, jag tillhör, vandra massor af arbetslöst folk omkring; och redan innan jag reste hit till riksdagen, klagades allmänt öfver bristen på arbete och omöjligheten att erhålla sådant. Vände man sig till kommunerna, fick man det svar, att de nu icke kunde tänka på något arbetsföretag. Den allmänna ställningen vore så tryckt, att hvar och en hade svårighet att uppehålla sig sjelf. Då man emot denna nakna verklighet ställer sådana resonnementer, som de, med hvilka Utskottet framkommit, att, om Riksdagen anvisade det begärda anslaget för att bereda arbete, *»den behöfliga arbetskraften blefve ryckt från gagneligare och nödvändigare företag»*, *»att den enskilde arbetsgifvaren nödgades inställa sådana företag»* o. s. v., så vet man i sanning icke om man skall gråta eller skratta åt dylika motiver. Man säger, att det är en väldig bana man gifver sig in på, om man beviljar detta anslag till arbetsföretag, och Utskottet antyder, att medel icke borde anslås, *»utan att sjelfva arbetsföretagets nödvändighet och behöflighet utgjorde väsendtligaste skälet till dess åvägbringande.»* Men, mine Herrar! så är ju förhållandet med dessa arbeten; de äro redan förut beslutade och pröfvade nyttiga och nödvändiga, det är endast fråga om att de skola företagas något hastigare för att göra dubbel nytta. Hvad beträffar Utskottets förslag, att medlen endast skulle användas till anläggning och förbättring af vägar och andra kommunikationsanstalter, men ej till vattenaftappningar och sjösänkningar.

så ser jag ej något skäl till en sådan inskränkning; ty det är troligt att inom många orter ej finnes tillfälle till andra arbeten än af detta sednare slaget och att sådana företag äro de enda, som der kunna lemna någon arbetsförtjenst.

Jag anhåller om afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Grefve af Ugglas: Ehuru reservant emot Utskottets Betänkande, kan jag dock icke neka, att detta är en fråga, som icke är så lätt att afgöra. Då man ser på nöden och bristen i de nordliga provinserna, kan man icke underlåta att på samma gång kasta en blick på orsakerna dertill. En talare har sagt, att man bör vara försiktig, då man skall hjälpa; ty anspråken växa med lättheten att få dem tillfredsställda. Detta tror jag är en sats, som har sin tillämpning just på den ifrågavarande provinsen Norrland. Det har varit en tid, då Norrland var särdeles väl lottadt i afseende på arbetsförtjenster, men dessa förtjenster gingo lika fort som de kommo, under vissheten derom, att, om nöd skulle påkomma, den nog blefve afhjelpat. Tanken att så icke bör fortgå och att en allvarlig uppmaning till bättre hushållning vore nödvändig, tror jag hos många af Utskottets ledamöter varit ett motiv till det slut, hvartill Utskottet kommit. Norrland måste komma till besinning derom, att det icke kan och icke bör hjälpas så som hittills skett, utan att det måste taga sin ekonomi bättre om hand, icke blott genom större sparsamhet, utan derigenom att hela dess förvärf ställas på ett annat sätt: och jag tror att så väl landstingen som Regeringen böra fästa uppmärksamheten härpå. Men fastän jag anser, att, om denna landsdel genom klok hushållning bättre tillsett sina affärer, nöden icke varit så stor, kan jag dock icke blunda för det förhållande som nu är för handen; och då jag är öfvertygad, att det anslag, som Utskottet tillstyrkt, icke är tillräckligt för nödens afhjelpande, och jag icke vill hänvisa Regeringen till lilla kreditivet, hvilket jag icke ens skulle anse grundlagsenligt, då detta är afsedt endast för oförutsedda utgifter och ej att vara en nödhjelpskassa, så vill jag sätta anslaget till det begärda erforderliga beloppet. Jag har hört ett stort antal ledamöter uttala sig för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, och jag vill icke motsätta mig sådant. Helst skulle jag dock önskat en återremiss af Betänkandet; ty det finnes saker som jag tror borde uttalas, då anslaget beviljas, såsom att det vore önskvärdt, om icke hela det anslagna beloppet komme att utgå, en antydning att Norrland icke borde hädanefter hoppas på framtida understöd, samt att de arbetsföretag, hvartill anslaget lennas, borde ställas så, att de icke alltför mycket komme att tynga på kommande års budget. För att få detta uttaladt, skulle jag önska, att frågan återförvisades till Utskottet, men om Kammarens ledamöter heldre vilja genast bifalla den Kongl. Propositionen, vill jag icke motsätta mig sådant, öfvertygad att Kongl. Maj:ts nog ändå tager dessa förhållanden i öfvervägande.

Grefve Hamilton, Henning: Skäl till afslag eller nedsättning af begärdt anslag finnas, då man antingen kan antaga, att det uppgifna behovet icke finnes, eller att det icke bör af Staten fyllas, eller att penningar saknas. Hvad behovet beträffar, så kunna vi icke, med en all-

mänt erkänd nöd för ögonen, som man måste frukta kommer att till sommaren antaga en ännu svårare gestalt, förneka att ett sådant verkligen finnes. Huruvida detta skall afhjelpas af Staten, derom kunna meningarne vara delade: men jag tror att den svårigen kan undandraga sig all skyldighet härutinnan, då vi nödgats med tacksamhet emottaga gifvor icke blott af de folk, som äro oss närmast genom ländernas läge och gemensamma interessen, utan äfven från aflägsnare länder, såsom Italien och Amerika. Vi måste således betrakta den tredje frågan eller den om *penningarne*. En ledamot af Stats-Utskottet har sagt, att sådana saknas; och det är sannt: men det hjälper icke; ty Regeringen kan icke taga på sitt ansvar att låta en del af landets befolkning svälta ihjäl. Den måste således anskaffa penningar, och då några andra medel ej äro att tillgå, tillgripa det lilla kreditivet, äfven om sådant skulle gifva en giltig anledning till anmärkning mot Regeringen, då lilla kreditivet är afsedt att användas endast för oförutsedda ändamål. Det är därför rättast att Riksdagen anslår de erforderliga medlen, hvilket så till vida äfven är en fördel, som dessas belopp blir känt, så att det vid Statens uppgörande kan beräknas. Jag tvekar således icke att bifalla Kongl. Maj:ts Proposition. Jag har dervid endast en betänklighet, nemligen att hela beloppet blifvit föreslaget att utgå i form af anslag. Detta är i sin ordning i fråga om anläggningar och förbättringar af vägar och andra kommunikationsanstalter, hvilka komma hela eller en stor del af landet till godo, och sedan på allmän bekostnad eller under offentlig tillsyn underhållas. Men annat är förhållandet med vattenaftappningar och sjösänkningar, hvartill jag skulle önska att medlen utginge såsom lån och icke såsom anslag. Befolkningen sätter icke det värde på direkta anslag som den borde, utan använder dem till arbetsförtjenst, men underhåller sedan icke förbättringarne längre, än den odlade marken gifver goda skördar. Lemnas deremot medlen såsom lån, så ställas och underhållas företagen bättre, för att lemna inkomster till de förestående afbetalningarne. Ett annat skäl att låta dessa medel utgå såsom lån äfven till Norrland, är att så tillgått med dylika understöd till flera andra delar af landet, och samma vilkor böra vara gällande för hela riket. Slutligen kommer dertill såsom det tredje skälet, att undsättningsfonden, som vid förlidet års början uppgick till omkring 900.000 R:dr, nu är helt och hållet uttömd; och om nöd skulle inträffa, har man icke några medel för dess afhjelpande att tillgå, sedan de källor, hvarigenom man förr kunde låta denna fond tillväxa, nu äro borttagna. Det är sannt att en del af de på lilla kreditivet tagna medlen äro utlemnade såsom lån och alltså böra åter inflyta: men dels är återbetalningen långsam och dels kan det hända, att den någon gång måste helt och hållet efterskänkas.

Jag skulle alltså vilja förorda bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, med den förändring att de medel, som lemnas till vattenaftappningar och sjösänkningar, skulle utgå såsom lån, med återbetalningsskyldighet efter samma vilkor som i allmänhet varit för sådana medel stadgade. Jag lemnar derhän, om ett sådant tillägg eller förändring skulle ske bäst genast, eller genom att till Utskottet återförvisa ärendet. Måhända vore det sednare tjenligast, på det att Utskottet måtte få närmare öfverväga saken.

Herr Lagerstråle: Tvänne af Stats-Utskottets ledamöter, af hvilka den ene biträdt Utskottets förslag och den andre närmat sig Kongl. Maj:ts Proposition, hafva yttrat en betänklighet, som jag ber att få bemöta, nemligen att om dessa medel beviljades, det skulle inleda till företag, som komme att trycka på Statsregleringen för kommande tid. Jag vill erinra derom, att alla medel, som af Regeringen kunna komma att anvisas, måste omfatta särskilda företag för sig. Det kan visserligen vara möjligt, att en back-omläggning kan vara företagen på en vägsträcka, der flera sådana arbeten återstå, men i de kontrakt, som derom upprättas, måste hvarje företag upptagas såsom ett helt för sig, hvilket skall avslutas utan vidare tillskott. Någon förbindelse att tillskjuta fylnadsbelopp eller medel till arbetets fortsättande kan således ej ifrågasättas. Under den tid, då riksdagarna ej voro årliga, anvisades hvarje riksdag ett belopp af 450,000 R:dr (således ungefär samma summa, som nu blifvit begärd) till vägfond, hvarifrån medel utlemnades till mindre väganläggningar, förbättringar och dylikt, utan att inverka på eller öka utgifterna för en kommande tid. Då något större företag kom i fråga, gjordes det till föremål för en särskild Proposition, och Representationen beviljade dertill medel, som någon gång till en eller annan del förutsattes komma att utgå under en annan statsreglering, än den som förevar, men sådant kan icke nu komma i fråga.

Det har blifvit anmärkt, att man icke borde bevilja anslag endast för att sysselsätta arbetslöst folk. En talare har redan upplyst, att sådant icke är meningen; utan att medlen komme att användas endast på sådana företag, hvilkas utförande redan äro anmälda till statsbidrag, och hvar till anslagen i annat fall blott något sednare komme att utgå.

Den siste värde talaren anmärkte, att de för vattenaftappningar och sjösänkningar afsedda medlen ej borde lemnas såsom gåfva utan som lån. Detta är ock meningen, i hvad de kunna anvisas till dylika företag i södra och mellersta Sverige; och villkoren för dylika låns erhållande äro redan förut bestämda. Sådana bidrag hafva nemligen för andra delar af landet än Norrland alltid beviljats i form af lån, hvaremot i de norra länen högst halfva beloppet af en sjösänkingskostnad får lemnas såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet: stundom har till och med endast en sjettedel sålunda lemnats.

Man har äfven sagt, att om nöden ej kunde afhjelpas med de föreslagna 200,000 R:dr, hade Regeringen det lilla kreditivet att anlita för detta ändamål. Detta är visserligen sannt: men det åtgår icke ringa tid innan så kan ske; och det är af vigt, att de förberedande åtgärderna, upprättande af kostnads- och arbetsförslag samt kontrakt, vidtagas så tidigt, att arbetena kunna, då årstiden det tillåter, så fort som möjligt sättas i gång. Detta synes mig äfven vara ett skäl, hvarföre en återremiss vore mindre lämplig, då divergerande meningar, med åtföljande tidsutdrägt för deras sammanjemkande, dervid lätt kunna komma att uppstå.

Herr Wallenberg: Det är mycket lätt att göra anmärkingar mot ett Betänkande, och man kan dervid fästa sig vid några rader af motiven.

Jag vill emellertid icke upptaga tiden med att vederlägga dessa

slags anmärkningar utan endast angifva de hufvudgrunder, som förmått Utskottet att föreslå nedsättning i det äskade anslaget; och då den betryckta ställningen i Norrland varit den förnämsta orsaken till afgifvandet af förevarande Kongl. Proposition, vill jag taga förhållandena i denna landsdel till utgångspunkt. Nöden har der varit och är fortfarande stor; men jag tror dock, att uppgifterna härom äro något öfverdrifna. Jag har af fullt trovärdiga personer hört, att så är förhållandet. Någon anledning att för detta är befara missväxt finnes äfvenledes lika litet för närvarande der som i rikets öfriga provinser. Men, säger man, då nu medgifves, att der finnes verklig nöd, hvarför vill man ej hjälpa? Skälen äro egentligen två. Det ena, att man icke vill gifva större utsträckning åt principen om Statens skyldighet att hjälpa och bereda arbetsförtjenst åt behöfvande. Det andra är en följd af kännedomen om ställningar och förhållanden i Norrland. Der finnas för den simple arbetaren tillfällen till arbetsförtjenst med vida högre aflöning än i någon annan del af riket. Så har varit i många år, men det oaktadt hafva inga besparingar blifvit gjorda, utan man har helt och hållet lefvat för dagen. Jag måste äfven ehuru ogera säga, att demoralisationen der är större än i andra delar af landet: att aktningen för ingångna förbindelser der är ringa och att dubbla kontrakt ej höra till sällsyntheterna.

Norrland lider af följderna af en lam administration, och jag skulle med glädje höra en framställning om förhöjning af dervarande landshöfdingars löner, på det de må uppfatta sina platser som »postes de fatigue» och ej som »postes de retraite». Det är troligt, att de arbetsförtjenster, som varit, skola återkomma; men vill man fortsätta detta system af understöd från det allmänna, så blir det svårt för den enskilde arbetsgifvaren att tälla med Staten. Jag för min del anser, att på sednare tider varit snarare för mycket än för litet allmänna arbeten, och att vi böra akta oss för att fortgå på denna bana, på hvilken rikare nationer än vår kommit till korta.

Jag vill icke klandra hvad Regeringen redan gjort för Norrland, ehuru jag heldre sett, att man *gifvit* mera och *lånat* mindre, ty verklig nöd afhjelpes genom gåfva och ej genom den behöfvandes skuldsättning. Genom det system, man här vill genomföra, kommer man att förklara nöden permanent.

Vi hafva ett Kongl. Bref af den 17 sistlidne November, som innehåller uppgifter på hvad som blifvit gjordt för att lindra nöden, samt att vidare understöd icke kan lemnas, men på samma gång förståndigar landshöfdingarne att sammankalla menigheterna för att efterhöra orsakerna till nöden, äfvensom om de hafva utsäde till nästa år. Detta Bref har varit ganska skadligt, och man kan, för att begagna en föregående talares uttryck, »hafva anledning att både skratta och gråta» åt des svar, som afgifvits. Man skyller på privatbankerna, på tullagstiftningen, på elementarläroverken o. s. v. »Som man ropar i skogen får man svar», och vill man söka öfvertyga folk om, att de hafva svårt att genom enskild omtanke och sparsamhet draga sig fram utan det allmännas bistånd, så kommer man till ett system, som blir ohållbart.

Detta har varit motiven för den föreslagna nedsättningen af det äskade anslaget.

En talare har hänvisat till lilla kredivet, i fall den af Utskottet föreslagna summan ej skulle befinnas tillräcklig.

Lilla kredivet är afsedt för oförutsedda behof och bör ej heller, enligt min tanke, emellan hvarje riksdag tillgripas.

Man har föreslagit en återremiss, och jag har ingenting deremot, för att derigenom, innan frågan här afgöres, få höra, hvad Andra Kamnaren i densamma beslutar. Denna Kamnares ledamöter se saken på närmare håll, och vilja de bifalla det af Kongl. Maj:t äskade anslaget, så skall icke heller jag sätta mig deremot.

I annat fall får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab, Ad. Chr.: Då ingen annan understödt Utskottets mening än dess egna ledamöter, så kunde jag afstå från att yttra mig, öfvertygad att pluraliteten är af samma åsigt som jag; men då de flesta af de ledamöter, som talat för Kongl. Maj:ts Proposition, äro från Norrland, anser jag mig böra säga några ord, i tanke att det kan vara af vikt, att äfven representanter från andra orter gifva sina åsikter i förevarande fall till känna.

Jag vill då vända mig till den föregående värde talaren. Han har endast talat om hufvudgrunderna för den af Utskottet föreslagna ned-sättningen och härvid uteslutande fäst sig vid Norrland.

Jag her derföre att få fästa uppmärksamhet vid, att Kongl. Maj:t ingalunda gjort Norrland till uteslutande föremål för den föreslagna åtgärden, utan uttryckt, att flera delar af landet äro i fara att lida nöd.

Att en sådan nöd verkligen hotar åtskilliga delar af riket, kan jag fullt vitsorda och kan som bevis anföra, hvad en min granne berättat, att nemligen under loppet af en månad hans hem besökts af 291 tiggare, alla i så ytterlig torftighet, att de omöjligt kunde afvisas. Då sådant är förhållandet under vintern, så fruktar jag, att nöden blir ännu större under sommaren, såvida man icke anser, att den blidare årstiden medför den lindring, att man då, som ordspråket lyder, »kan lefva af solsken och vackert väder». Den s. k. Olsmessokroken anses annars vara den värsta tiden för den fattige. Herr Wallenberg hänvisar egentligen till den egna omtanken och dertill, att enskilde personer skulle lemna arbetsförtjenst åt behöfvande. Men vi stå under exceptionela förhållanden, då icke endast nöden är stor och allmän, utan äfven de, som skule lemna arbete, hafva hvarken penningar eller kredit. Huru skall jordbrukaren få penningar? På inteckningar? De emottagas icke. På namn? Ja, möjligen på 3 månaders papper; men dermed är han föga hjälpt. Till och med allmänna diskonten vill man göra otillgängligare för honom. Då jordbrukaren således ej kan få penningar och följaktligen måste inskränka sina arbetsföretag till de mest oundgängliga — hvad vill man då göra med den nödställda arbetssökande befolkningen? Man kan väl ej låta dem svälta ihjäl! Nej, Staten måste träda emellan. Samma talare framställde ett motiv, som låter bra, nemligen det, att vi icke hafva någon anledning att för nästa år befara missväxt. Jag frågar blott, huru vet han det?

Hvad beträffar förslaget att genom en återremiss hinna få kändedom om, hvad Andra Kamnaren i denna fråga beslutar, innan den hos oss definitivt afgöres, så får jag förklara, att jag högaktar de beslut,

som Andra Kammaren i denna som i andra frågor fattar; men vill i första rummet följa min öfvertygelse och handla, som jag anser det vara min pligt som representant. Jag instämmer på dessa grunder med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition om anslag af 500,000 R:dr till beredande af arbetsförtjenst åt den nödställda befolkningen inom vissa delar af riket, anseende jag denna summa vara den minsta, som för detta ändamål behöfves. Helst skulle jag önska bifall till Kongl. Maj:ts Proposition med de af Grefve Henning Hamilton föreslagna inskränkningar. Hvad sättet att anskaffa penningarne beträffar, så, om något lån är berättigadt, är det väl denna gång.

Jag yrkar afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Bennich: Efter de flera yttranden för bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, som här redan äro afgifna, hyser jag den förtröstan, att denna Kammare icke skall godkänna Stats-Utskottets förslag. Skälen, som tala för ett större anslag, äro uttalade icke blott af representanter från Norrland utan äfven från andra delar af riket och äro af den beskaffenhet, att de icke kunna jäfvas.

En af de talare, som uppträd för den motsatta äsigten, har ordat om de stora hufvudgrunder, som föranledt Utskottets Utlåtande. Bland dessa anfördes, att man icke borde gifva en alltför stor utsträckning åt principen om Statens skyldighet att bispringa den enskilde. Jag kan icke neka, att ju denna sats eger sin rättighet; men tror att under nuvarande exceptionela förhållanden man ej för strängt får hålla på densamma.

Det andra skälet vore det, att han af trovärdiga personer hört, det uppgifterna om nöden i Norrland vore öfverdrifna. Äfven jag kan åberopa trovärdiga personer, hvilkas uppgifter intyga, att föreställningen om behofven ty värr underskattat verkligheten. Min granne till höger har från Jemtland den fullkomligt faktiska upplysningen att, sedan nu under vintermånaderna trösken kommit i gång, man funnit skörden vara vida sämre än man väntat. Befolkningen i denna provins har icke för sed att i otid klaga öfver sin nöd eller att söka missleda Statsmagterna genom framställningen om ett större elände än som i verkligheten finnes. Den söker fastnera att, så vidt möjligt, hjälpa sig sjelf. Äfven från Wermland har jag den fullkomligt trovärdiga och sorgliga underrättelsen, att nöden der är större, än man på hösten hade anledning förmoda. Samme talare har förebrått Norrländingarne, att de äro dåliga hushållare och lefva blott för dagen, på samma gång som han dock erkänner, att de icke äro vana att dansa på rosor. Detta sätt att ressonera håller icke streck. Sannt är att folket i Norrland icke dansar på rosor, utan gjort sig väl förtroget med umbäranden och försakelser; och undantagen i en eller annan floddal vid något tillfälle, då trävarurörelsen derstädes lemnat en rikligare utkomst, konstatera ingalunda regeln.

Under en tid, då Jemtland haft flera års goda skördar, betraktades ändock såsom höjden af lyx, att en behållen bonde i hvardagslag
åt

åt rågbröd. För öfrigt är icke rätta tillfället att tala om principer eller hålla straffpredikningar, då det gäller att rädda en hel befolkning från öfverhängande nöd.

En aktad ledamot, som erkänner, att det i Kongl. Maj:ts Proposition äskade beloppet icke kan afslås, emedan det är nödvändigt, har dock ifrågasatt återremiss på den grund, att understöd till vattenaf-tappningar och utdikningar borde lemnas i form af lån och icke af anslag. Denna åsigt kan vara riktig, i hvad den rör södra och mellersta Sverige, der man omedelbart efter verkställda vattenaf-tappningar och utdikningar erhåller odlingsbar mark; men i de norra länen, der man med detta slags arbeten företrädesvis afser, att minska frostens verkningar, och der en utdikad myrtrakt ofta först efter 10 till 20 års för-lopp lämpar sig för odling, tror jag ej det vara rätt att skuldbelasta den nuvarande generationen för företaget, hvaraf först en kommande kunde hemta odlingsens frukter.

Man må emellertid härom hysa olika meningar, så är dock nu visserligen icke rätta tidpunkten att derom anställa en noggrannare ut-redning, då nöden står för dörren.

Förändring i hittills följda grunder för understöd åt ifrågavarande arbeten skulle omöjliggöra ett skyndsamt tillvägabringande af flera dylika arbeten i de norra länen, hvartill redan pröfvade och godkända förslag finnas upprättade. Man skulle nemligen i sådant fall nödgas till orterna återremittera arbetsförslagen, för att få utrönt, om de enskilde eller menigheter, som förklarar sig villige att emot statsbidrag såsom anslag utföra arbetena, kunde och ville, i stället, åtnöjas med förändrade vilkor för Statens bidrag.

Häraf skulle uppstå ett under närvarande förhållanden högst menligt uppskof med arbetenas snara företagande; men snar hjälp är dubbel hjälp. Jag får på dessa grunder vördsamt anhålla, att Kammaren måtte, med ogillande af Stats-Utskottets Utlåtande, i allo bifalla Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Herr de Laval: Jag får i så måtto förändra mitt förut afgifna yttrande, att jag instämmer med dem, som yrka, att Kongl. Maj:ts Proposition må i oförändradt skick bifallas.

Herr Nordström: Under debattens fortgång har det från de mäns sida, som försvarat Stats-Utskottets förslag om nedsättning af Kongl. Maj:ts för ändmålet äskade anslag från 500,000 till 200,000 R:dr blifvit bland annat yttradt, att Staten ej vore någon fattigvårdsanstalt. Det kommer dock härvid an uppå, huru och ur hvilken synpunkt man betraktar saken. Kommunismens princip kan väl aldrig erkännas såsom en statsprincip; men icke desto mindre kan Staten i viss mån sägas vara en fattigvårdsanstalt, likasom han är en rättsanstalt, en kulturanstalt, en anstalt för värden och utvecklingen af alla de höga intressen, som äro emanationer af människans förnuftiga natur och beteckna henne såsom en varelse af en högre ordning, danad för ett lif, som ej upphör med jordlifvet. Hvaraf detta, Mine Herrar? Det är en följd af den *solidaritét*, som i samhället, Statens kärna, hvars yttre up-

penbarelse han är, förbinder till samverkan alla dess medlemmar med hvarandra, och hvarförutan samhället icke kunde tänkas såsom en organisk existens, såsom det element, deri det är mensklighetens bestämelse att städse arbeta för sin förädling. Det är denna solidaritet, på grund af hvilken vi alla, medlemmar af detta kära, hugstora samhälle, som heter Sverige, finna oss pligtige att, hvar efter sin förmåga, lemna bidrag till de sammanskott under olika namn, hvilka inflyta i den gemensamma kassa, ur hvilken de kostnader skola betäckas, som erfordras för att befästa vårt samhälles sjelfbestånd, för att för oss underlätta medlen till materiel förkofran och möjligheten att tillägna oss en städse stigande civilisations välgärningar; det är ock samma solidaritet, som bjuder oss att under tider af tryckande, oförevallad nöd i flera eller färre af vårt samhälles landsdelar lemna särskilda bidrag till understöd för dem, som deraf lida, för att bereda dem tillfälle till arbetsförtjenst och verksamhet och sända från dem och samhället aflägsna vådorna af denna arbetslöshetens och eländets moraliska försöfnings, i hvilken demoralisationen har det så lätt att inkasta sina förslappande frön, och som vid lösdrifveriets eggelser så lätt förledas att glömma flitens och den husliga härdens band och pligter.

Den solidaritet, hvarom här är fråga, har funnit sitt uttryck äfven i våra lagar; dess kraf är först ålagdt kommunerna såsom en pligt att efter förmåga motsvara, och om den nöd, som påkallar hjälp, öfverstiger hvad de förmå göra till dess lindring, inträder pligten för samhället i dess helhet att tillse hvad göras kan. Så här lyder § 6 mom. 5 i fattigvårdslagen af år 1853:

»Om i följd af missväxt eller annan allmänna olycka sådan in-skränkning i eljest vanliga tillfällen till erhållande af arbetsförtjenst eger rum, att arbetsföre personer, utan eget förvällande, äfventyra nöd, skall fattigvårdsstyrelsen söka bereda möjlighet för dem att erhålla arbete. Är anledning befara så vidsträckt behof, att större arbetsföretag erfordras för dess afhjelpande, skall fattigvårdsstyrelsen tidigt vara betänkt på uppgörande af förslag dertill, hvilket bör till fattigvårdssamhällets pröfning å sockenstämma öfverlemnas; hvarefter, derest företaget icke genom samhällets egen försorg kan åstadkommas, fattigvårdsstyrelsen gör anmälan till War Befallningshafvande för den åtgärd, som må kunna vidtagas.»

Nå väl, Mine Herrar! Det är ju på denna väg, som Kongl. Maj: emottagit de från olika landsorter inkomna underrättelser, hvilka föranlätit honom att till Svenska folkets till riksdag församlade ombud aflåta ifrågavarande Proposition om anslag till afhjelpande af den i flera delar af landet nu i följd af missväxt herrskande nöd, en nöd, som det öfverstiger kommunernas förmåga att mildra. Det är icke medel till almosors utdelande, han åskat; det är anslag till utförande i olika bygder af arbeten af allmännyttig beskaffenhet, han begärt, vägbyggnader, vattenaftappningar, sjöleders öppnande med flera äfven ur klimatisk synpunkt gagneliga arbeten, hvilka, lika nyttiga för det hela som för delarne, med skäl under alla förhållanden påkalla bidrag af det allmänna, och särskildt nu, då dermed kan förenas ett annat samhällsviktigt ändamål, det att åt den genom en stor kalamitet utan sin förskyllan i verklig nöd komna delen af folket bereda tillfälle att på ett sätt, icke

moraliskt förslappande som allmosan, utan uppmuntrande som arbetet, förskaffa sig sitt nödortftiga bröd i utbyte mot sitt arbete. Det är ock på nyssnämnda underrättelser, som beloppet af det anslag för ändamålet grundas, hvilket Kongl. Maj:t förslagsvis begärt. Måne den sakkänedom, Utskottet om förhållandena i detta afseende eger, är så djup, att man på den skulle kunna våga att med mer än hälften, eller 60 procent, minska detsamma? Då man hänförde sig till debatten, egde man mycken anledning betvifla att denna sakkänedom vore bevisad.

En talare har funnit det äskade beloppet vara för stort med hänsett till de Norrländska provinserna, hvilka allaredan genom den enskilda välgörenheten så väl som ur det allmännas fonder skola erhållit tillräckliga understöd. Det anslag, Kongl. Maj:t nu begärt, afser emellertid icke endast dessa provinser, utan är det ämnadt att disponeras efter behof för alla de delar af landet, der det för sitt bestämda ändamål vore användbart. Nämnde talare har således i denna förutsättning begått ett misstag. Betänkligare och större, fastän af annan art, är det misstag, han begick, då han bland annat tillät sig det yttrande, att aktningen för sina förbindelsers ordentliga uppfyllande vore hos befolkningen i dessa provinser ganska klen, att denna befolkning saknade omtanke och sinne för hushållning med mera dylikt, och att sådant vore följder af en slapp administration o. s. v. Då man finner det tillständigt att inför en riksförsamling uttala så skarpa omdömen om moraliteten hos en hel befolkning, glömmar man alltför mycket, att man dervid öfverskrider gränsen för god takt och godt vett: god takt, emedan man intet godt utträttar med så beskaffade, allmänt hållna, omotiverade beskyllningar; godt vett, emedan man dermed i sjelfva verket uttalar en moralisk orimlighet. För att tala i allmänhet, kan det sedliga förfallet på en ort, i en landsdel, hos ett folk, för en tid framträda såsom en beklaglig företeelse hos många individer; visst är emellertid, att der ock måste finnas den sedliga kraften, detta den moraliska verdensordningens grundvilkor, som ensamt höjer människan öfver djuren. Att glömma detta, glömma att ett kollektivomdöme öfver ett folk, eller en del deraf, gående endast ut på sedligt förkastande, är en orimlighet, det är att utsätta sig sjelf för den allmänna opinionens förkastande dom.

Man har slutligen ock, för att ännu återkomma till hufvudfrågan, anmärkt, att för ifrågavarande understöd det lilla kreditivet vore en tillgång. Må vara — men ingen kan ännu förutsäga, huru det är, som nu ingått, i afseende å skördarne kommer att utfalla. Det lilla kreditivet kunde, äfven det, komma att behövas; och för öfrigt är det ju icke sagt, att det nu äskade beloppet skall till sista öret blifva förbrukadt. Äfven det är att betrakta som en Regeringen beviljad kredit inom bestämda gränser, på sidan af det utaf grundlagen föreskrifna.

För min del tillstyrker jag bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och i följd deraf afslag å Utskottets hemställan.

Herr Wærn: Jag ber att till en början få bemöta en talare, som yttrat, att Stats-Utskottets förslag icke blifvit understödt af andra, än af Utskottets egna ledamöter. Förhållandet är icke sådant, ty Utskottets motiver, om ock ej det resultat, som varit en följd af dem, hafva blifvit i diskussionens början gillade af de fleste talare. De hafva yttrat, att

de ej kunde annat än gilla dessa motiver; men att nu ej tillfället vore passande att tillämpa dem.

Det är först nu, som röster höjt sig med ogillande af både Utskottets motiver och resultatet af dem.

Man har sannerligen en svår strid att utkämpa, då man ä ena sidan har det varma hjertats kraf, som bjuder att hjälpa nödställda likar, och å den andra stat-kloketens och statekonomiens fordringar, som ej tilllåta, att Staten för mycket träder emellan; men jag vågar tro, att de fleste af Kammarens ledamöter ej kunna annat än gilla, att detta sednare motiv haft sitt behöriga inflytande på Utskottets Utlåtande. Kongl. Maj:t har begärt ett anslag af 500.000 R:dr. Stats-Utskottet har föreslagit att nedsätta detta anslag till 200.000 R:dr. Utskottet har tänkt, att man icke endast borde fästa afseende på dem, som lida nöd, utan äfven på dem, som skola betala, och att Staten ej för mycket borde träda emellan för att ej hindra den enskilda företagsamheten.

Skulle ej de af Utskottet föreslagna 200.000 R:dr räcka till, så har man ju dessutom lilla kreditivet att tillgripa.

Jag för min del anser, att förmågan att reda sig med litet är större, ju mindre man har att påräkna, och att ju mera man ger, desto större blifva anspråken. Man bör därför icke göra så mycket man kan för att hjälpa, utan endast lemna understöd, der det verkligen är af behovet påkalladt. En talare har yttrat, att det lilla kreditivet endast kunde för oförutsedda behof användas. Så är också min åsigt, och i full öfverensstämmelse med denna anser jag, att, om detta anslag på 200,000 R:dr icke skulle befinnas tillräckligt, så må detta kreditiv tillgripas.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets Utlåtande.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Faxé: Jag skall icke länge upptaga tiden och vill icke yttra mig om anslaget storlek — ty detta bedömes bäst af Kongl. Maj:t — utan endast om vilkoren för dess användande.

I Kongl. Maj:ts nädiga Proposition står, att det begärda anslaget skulle användas till allmänna arbeten under iakttagande af de allmänna vilkor och stadganden, som vid sednaste riksdag i afseende å dylika arbeten fastställdes. Användas de nu efter dessa grunder, d. v. s. som gäfva till Norrland men lån till de öfriga provinserna, så tror jag, att många provinser, som kunna hafva lika stora behof att få myrar afdikade, af detta anslag få föga nytta.

Jag skulle därför önska, att till Kongl. Maj:t öfverlemnades att för hvarje fall pröfva, om understöd till dylika arbeten bör utgå i form af lån eller gäfva.

I anledning af Herr Wallenbergs yttrande får jag blott säga, att, redan innan Kongl. Maj:ts cirkulär ankommit, bade jag i kommunerna gjort mig underrättad om ställningen. Svaren af föllo i allmänhet så, att man väl befarade nöd; men sade sig vara beredvillig göra allt för att lindra den samt klagade hvarken öfver privatbankerna, tullagstiftningen eller elementarläroverken.

Friherre Raab, C. A.: Jag vet, att det lider på tiden och att Kammarens ledamöter kunna vara uttröttade; men i en fråga af denna

vigt bör hvar och en få säga sin mening. Det är eget, att angående en fråga, som så utspunnit sig som denna, finnes i sjelfva verket så liten meningsskiljaktighet — Kongl. Maj:t har föreslagit 500,000 R:dr, Stats-Utskottet 200,000 R:dr; några vilja gifva anvisning på lilla kreditivet, andra icke. Det tyckes således, som om båda partierna borde kunna förena sig; men det ligger något under, som gör, att jag för min del icke kan förena mig med Stats-Utskottet. Vi veta nemligen, att Regeringen har lilla kreditivet; men då vi på samma gång känna, huru stora utgifterna äro och att den tid, som återstår till nästa skörd, utgör flera månader, så känner jag en viss fruktan, att hvarken dessa 200,000 R:dr eller lilla kreditivet komma att räcka. Under sådana förhållanden frågar jag, om det kunde försvaras att lemna Regeringen i den belägenhet, att, om den af Stats-Utskottet föreslagna summan befunnes otillräcklig, ej några ytterligare medel vore disponibla? Hysa vi då något mistroende till Regeringen, att dessa medel icke skola väl användas? Jag kan icke antaga detta, och för min del hyser jag det största förtroende till Regeringen samt kan därför icke fatta, hvarför man icke skulle gå dessa önskuingar till mötes, då det blott är fråga om att ställa några hundratusen R:dr till dess disposition för att användas till ett ändamål, som dock väl ingen lär kunna neka vara af behovet påkalladt.

Jag vill nu bemöta några satser, som under diskussionen blifvit framkastade.

En talare har yttrat, att han icke ansåge Staten vara skyldig att bispringa individen och att det vore tid att fråntråda principen, att Staten i detta hänseende skulle utöfva ett beskyddarekall. Jag frågar då, har den värde talaren sjelf varit trogen denna åsigt, då han förordat ett anslag af 200,000 R:dr? Beloppet kan väl icke göra något till principens helgd.

Samme värde talare yttrade, att vi måste upphöra med att gifva rätt till arbete. Detta kan icke fattas på annat sätt än att hvar individ är berättigad till arbete. Menar han åter, att Staten icke är skyldig att bevilja arbete, så söker han dermed bryta en princip, som finnes i alla civiliserade länder. Tidpunkten härför är ock illa vald, då man vill älägga kommunerna att skaffa folket arbete, ty utgår man från denna synpunkt, så måste man erkänna, att Staten, som är den största kommunen, icke kan i någon mån undandraga sig denna skyldighet.

Samme talare har ogillat Regeringens åtgärd att genom landshöfdingarne göra sig underrättad om tillståndet i landsorterna. Jag kan lika litet gilla detta klander, som hans försök att förlöjliga de olika uppgifterna på de orsaker, som ansågos hafva vällat den betryckta ställningen.

En annan talare har yttrat, att Staten icke är någon fattigvårdsanstalt. Staten är visserligen icke någon fattigvårdsanstalt, men den är skyldig att understödja sina innevånare genom visa atgärder i lagstiftningen, och då nöden är stor, om möjligt, äfven med direkt hjälp. Vi hafva nyligen i de rika gåfvor, som från olika länder tillströmmat oss, haft bevis på, att hela menskligheten betraktar sig som en stor fattigvårdsanstalt.

De beskyllningar, som af en talare blifvit framkastade mot Norrland, kan jag icke med tystnad förbigå, utan får öppet förklara mitt ogillande af detta sätt att fälla sårande omdömen om en hel landsdels innevånare

Ett sätt att understödja Regeringen i frågor af denna beskaffenhet, vore att låta sammankalla landstingen för att derigenom få utrönt, hvar nöden är störst och följaktligen hjälpen mest behöflig. Ty hjälp *måste* lemnas! Icke kan man, sedan man på andra håll kastat bort millioner, af lutter sparsamhet låta folket svälta ihjäl.

Jag yrkar därför, att Kongl. Maj:ts Proposition måtte i hela sin omfattning antagas.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Wallenberg: Jag vill icke ingå i svaromål hvarken på den siste eller föregående talarens anmärkningar, hvilka annars kunde vara intressant nog att bemöta.

En talare, som är styresman för ett län, har förklaradt, att han, redan innan det Kongl. Cirkuläret anländt, af egen drift låtit efterfråga tillståndet i kommunerna. Mot denna åtgärd har jag ingenting att invända; men anser fortfarande mindre lämpligt, att detta cirkulär utgått från regeringen.

Jag ville invänta Andra Kammarens beslut i denna fråga, emedan dess ledamöter se saken på närmare håll och ej i så stort, som vi. Andra Kammaren har redan bifallit Stats-Utskottets Utlåtande med 105 röster mot 64 och jag får därför yrka bifall i stället för återremiss.

Herr Lagerstråle: Jag anhåller att blott få säga några få ord.

Till de protester, som af tvänne ledamöter blifvit uttalade med anledning af Herr Wallenbergs beskyllningar mot Norrlands innevånare, öfver hvilka han uttalat en allmän förkastelsedom, ber jag att få lägga ännu en emot det yttrande han fällt, att nöden i Norrland väsendtligen borde tillskrifvas lamheten i rättsväsendet och det sätt, hvarpå administrationen blifvit handhafd. Nuvarande Regeringen har städs sökt att besätta landshöfdingeplatserna i dessa län med duglige och lämplige personer och ingalunda, som den värde talaren behagat uttrycka sig, betraktat dem som »postes de retraite».

Jag protesterar således mot dessa Herr Wallenbergs beskyllningar och förklarar hans utfall vara lika obefogadt som orättvist.

Herr Wallenberg: Jag måste till nyss afgifna protest foga den förklaring, att jag ingalunda yttrat, att Norrland lider af en lam administration, utan att det lider af *följderna* af en lam administration, ty ej alltid hafva der funnits så nitiske landshöfdingar, som nu.

Jag vidblifver därför detta mitt yttrande, och får det stå i protokollet för min räkning.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats, dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, dels afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afslåna nädiga Proposition, dels af Herr Faxe, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets Utlåtande, måtte bifalla den Kongl. Propositionen med följande tillägg: »dock med rättighet för Kongl. Maj:t att äfven för vattenaftappningar inom andra Län bevilja

anslag under samma vilkor, som för de Norra provinserna blifvit särskildt stadgade; och dels slutligen, att Utlåtandet skulle till Stats-Utskottet återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med nej, vidare proposition på afslag å Utlåtandet och bifall till den Kongl. Propositionen med det af Herr Faxe yrkade tillägg, hvilken proposition besvarades med talrika nej, och slutligen proposition på återremiss af Utlåtandet, hvartill jemväl svarades nej; och sedan proposition på afslag å Utlåtandet samt bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet härefter förnyats samt besvarats med talrika och starka ja, blandade med nej, förklarade Herr Grefven och Talmannen sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Justerades ett protokollsutdrag rörande de vid början af sammanträdet förrättade valen.

Anmälde och bordlades:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 22, i anledning af väckta motioner, angående sättet för utseende af deputerade för markegångstaxornas upprättande; och

N:o 23, i anledning af väckta motioner om eftergift af Kronans rätt till dana-arf efter tvänne personer; samt Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 4, i anledning af väckta förslag dels om dödsstraffets afskaffande och dels om sådan ändring af 2 Kapitlet 2 § Strafflagen, att detta straff ej sinne offentligen verkställas;

N:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en författning angående förändrade föreskrifter i fråga om bysättning, dels ock enskild motion i samma ämne;

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en författning, angående bouppteckningars och arfskiftens upprättande i stad;

N:o 7, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af Kongl. Brefvet den 24 Mars 1803 och sista mom. i 37 § af 17 Kapitlet Rättegångsbalken;

N:o 8, i anledning af väckt motion om upphäfvande af frälsemans forum privilegium.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.
